

Angol jogi szakértőnek a kérdés ezen ágazatához nemigen lehet szava. Azt azonban helyesnek tartanám, ha a békeszerződés szempontjából fel volna hívva a figyelem az ügyre és más hasonló sérelmekre, mert mindenképp kívánatos volna, hogy az 1918. október 31-ét követően a jelen háború befejezéséig terjedő időben elkövetett jogfosztások orvoslására a magyar kormányt a békeszerződés kötelezné, és megfelelő fórum létesülne, amelyhez a jogaikban sértett felek folyamodhatnának. Ebben az irányban a kiszemelt jogász képviselő közreműködése hathatós lehet.

Nem hallgathatom el azonban, hogy egy itt, Angliában tervbe vett kölcsöntranzakció kilátásait a hazai helyzetre való tekintettel nagyon leromlottaknak látom. Legyen szabad azt is megemlítenem, hogy barristerek ilyen ügyekkel egyáltalában nem szoktak foglalkozni.¹

Kitűnő tisztelettel
Maradtam őszinte híve

PIL 704. f. 342. ó. e. (eredeti)

¹ Mint e levélből is kitűnik, Károlyit az a gondolat foglalkoztatta, hogy egyrészt tekintélyes angol jogászok segítségével indít pert elkobzott javai visszaszerzésére, másrészt addig is angliai kölcsönt vesz fel e per sikere reményében. Lévy javaslata volt a reális és jogilag helyes, amit Károlyi és hívei végül be is láttak.

60. BETTY MORGAN KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(London, 1945. május 10.)

Dear Count Károlyi,

This is just to thank you very much for the interview, which went out in our Hungarian transmission at 18.45 DBST yesterday. Everyone who heard it thought it very effective, and the recording was extremely satisfactory.

Yours sincerely

PIL 704. f. 342. ó. e. (eredeti)

*

Tisztelt Károlyi gróf,

Csak azért írok, hogy nagyon megköszönjem az interjút, amelyet tegnap angol nyári időszámítás szerint 18.45-kor adtunk le magyar adásunkban. Mindenki, aki hallotta, nagyon hatásosnak vélte, és a felvétel minősége maximálisan kielégítő volt.

61. HAVAS ENDRE KÁROLYI MIHÁLYNÉHOZ

(London, 1945. május 11.)

Kedves Elnökné,

Mindenekelőtt minden jót a győzelemhez, amely ha nem is jogosít nagy reményekre, mégiscsak győzelem. El sem tudom hinni, hogy Goebbels nincs már, Göring fogoly, Henlein öngyilkos lett stb. Azt hiszem, ilyenkor nem szabad Polányi-féle elméleteket gyártani, és legalább egy hétig örüljünk annak, hogy Németország minden örületével együtt a porban hever. A többiről majd legközelebb. Koestlert el fogom olvasni, de nem most. Félek, hogy ha most olvasnám el, a kelleténél jobban gyűlölném.

Az irodába rendszeresen bejárok. Csak azokat a leveleket küldöm el, amelyek az Elnökné nevére szólnak. A Magyarországra szóló leveleket gyűjtöm. Minden mulasztást be fogok hozni. Mindennap az Elnökkel voltam. Pobuda megkezdte munkáját, és remélem, minden rendben fog menni.

Mikes be fogja küldeni az Elnökné cikkének kéziratát.¹ Nem hiszem, hogy változtatott rajta. Amennyire én emlékszem, az Elnökné nem említette Horthyt.

A Tanács feloszlását bejelentő kommuniké szövegében az Elnök úr megegyezett Révaival² és a Klubbal.³ Az Elnök úr minden javítását elfogadták, kivéve a New Democratic Hungary feloszlásáról szóló bejelentést. Tudom, az Elnökné haragudni fog, de ebben engednünk kellett, mert tényleg azt az érzést keltette volna, hogy haragban váltunk el, ezt pedig az Elnökné sem akarja. Ezzel szemben ünnepélyes ígéretet tettek arra, hogy az új bizottság megalakulását bejelentő kommunikébe beteszik majd, hogy a New Democratic Hungary Movement az Elnök úr hazautazása miatt feloszlik, és tagjai mint egyének vesznek részt az új bizottságban. Minket valószínűleg Pobuda és Katz fognak képviselni. Már én sem fogok részt venni ebben az új alakulatban. Ne higgye, hogy ezzel bármiféle kárt okoztunk volna, mert az új bizottság amúgy sem fog politizálni. Ez egy segélybizottság lesz, és Hatvány lesz az elnöke. A New Democratic Hungary feloszlásáról szóló bejelentést tényleg nem lehet a Tanács hivatalos záró kommunikéjébe beilleszteni. Tudom, azt fogja mondani: „jaj, ez a Havas”, de én bele se szóltam. Az Elnök úr döntött, és én még csak rá se beszéltem. A kommunikét be fogjuk küldeni.

A klub ügyeiről a Báróné fog beszámolni.⁴ Azt hiszem, a Friendset valóban ki kell fejeleszteni. Most fontosabb, mint valaha. A Londoni Magyar Klub is támogatni fogja. Azt javasolnám, hogy ők is lépjenek be, hiszen érdekük. Különösen azoknak kellene részt venni a munkában, akiknek angol kapcsolataik vannak.

Ignotus cikkét a Manchester Guardian elfogadta. Nagyon tetszett nekik a cikk. Azt hiszem, hogy nagyon jó propagandahatása lesz.⁵

Peyer mégsem érkezett Svájcba. Purjesz újabb sürgönyben jelentette, hogy tévedés. Felelőtlen egy pasas lehet.

Az Elnök úr rádiószózata óriási siker volt. A BBC magyar alkalmazottai egyhangúan úgy döntöttek, hogy remek. Az Elnök úr beszéde tisztább volt, mint a gyakorlott announcereké.⁶ Jobb a hangja, mint a gyűléseken. A Londoni Magyar Klub el van ragadtatva. Nagyon tetszett nekik az Elnök úr előadásmódja, és a szöveget kitűnőnek találták. Az Elnök úr kapásból diktálta le az egészet, és ösztönösen a legjobb politikai hangot ütötte meg. Mindig mondtam, hogy mindenki között neki van a legjobb politikai érzeke. Minden szó a helyén volt.

Mindenki örült. Mikes azt mondta, hogy nem felülről adták ki a parancsot,⁷ hanem Miss Morgan határozta el az interviwt, mert nem akarta, hogy az Elnök úr rossz érzéssel menjen haza. Mindenesetre érdekes, hogy „Elnök úrnak” szólították. Tarján⁸ nagyon rendesen viselkedett. Érdeemes volna leírni, hogyan játszódtott le a jelenet a Stúdióban. Az Elnök úr is, én is és még Tarján is rettenetesen drukkoltunk. Az Elnök úr káromkodott, ötször-hatszor megismételtük. Az Elnök úr olyanokat mondott, hogy Tarján, aki nincs hozzászokva az Elnök úr szokimondásához, iszonyú zavarban volt. Például ilyeneket mondott: „hiába, én olyan Taszilósan beszélek”. Tarján nem tudta, hogy szabad-e nevetnie vagy sem. Szóval felejthetetlen volt. Az Elnök úr a kezemet fogta, levetette a gallérját stb. Szóban részletesebben.

Egy csodálatos pletyka: amikor Tarján a lemezt bemutatta kollégáinak, Körmendi a maga kothurnusos modorában fellengzősen dicsérte: „Magasrendű, hatalmas” – stb., mondotta, de azután, amikor az Elnök úr odaért, hogy „Magyarország jelenlegi keserves

helyzetét annak az úri osztálynak köszönheti, amely immár másodszor sodorta országunkat háborúba a németek oldalán”, Kőrmendi nem állta meg, hogy oda ne vesse: „ezt egy 1941-ben írott cikkemből vette át”. Az embernek megáll az esze! Egy huszonöt éves politikai közhelyre, amely az Elnök úr könyökén nő ki, de mégis el kell mondania (hiszen ahogy Ignó Pali helyesen mondotta, „a jó politikai beszéd az, amelyben a politikai közhelyek jól vannak összeállítva”), azt meri mondani, hogy tőle vette át. A hiúságnak nincs határa! Persze Kőrmendi azt is megjegyezte, hogy „a magyarok tényleg nem fogják elfelejteni, hogy a Vörös Hadsereg szabadította fel őket”. Ezt ne felejtse el, Elnök-né! A Kőrmendiek mind a zsidóbarát fasizmusra és szovjetellenes frontra spekulálnak. Cseresnyés régi spanyol brigádista azt írta nekem Olaszországból, hogy Rómában egy volt fasiszta milicista könyvkereskedésében (ilyen is van!) még ma is ott díszlegnek Kőrmendi fasiszta kiadók kiadásában megjelent könyvei. „Minden fasiszta úrilány Kőrmendit olvasta” – írja. Közben héber átkozódásokkal parentálta el Hitlert a BBC magyar adásában. Cseresnyés, aki ott hallotta a talkot,⁹ helyesen megjegyzi, hogy „miért nem régi mesterét, Mussolinit búcsúztatta, aki még toilette-papírnak is Kőrmendi regényeit használta?” Ebben a talkban Kőrmendi Magyarország minden baját Hitlerre tolt. Horthy szegény ártatlan!

No de azt hiszem, eleget fecsegtem. Szerettem volna többet is írni, de majd legközelebb. Akkor majd ideológiai vitába kezdek.¹⁰

A győzelem ünnepe a Buckingham Palace előtt csalódás volt számomra, mert az emberek nem lelkesedtek. Egy futballmeccsen nagyobb lelkesedés van! Ellenben csodálatos volt, hogy ez a nép mennyire nem militarista. Semmiféle katonai szemle, az égen csak egyetlenegy repülőgép. Ha ez Berlinben vagy akár másutt lett volna, az ég fekete lett volna a repülőgépektől. A külvárosokban, például Highgaten is sokkal szebb és poétikusabb volt az ünneplés. Tüzeket gyújtottak, finoman, kedvesen énekeltek és táncoltak, és sokkal mélyebb, természetesebb volt, mint benn a West Enden.

Vigyázzon az egészségére, Elnök-né. Pihenjen és ne gondoljon semmire. Majd csak lesz valahogy.

Még valamit: a zsidó Kadimah¹¹ legújabb bulletinjében kijelenti, hogy a zsidóknak ott kell hagyniok Magyarországot, mert ott nem lehet megélni! A magyarok nyomora nem érdekli őket. Elképesztő!

Szeretettel üdvözlí

Havas

Márta és Gábor¹² is sokszor üdvözlí.

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

¹ Nyilván a BBC részére készült előadásról van szó.

² Révai András művészeti író, publicista. 1935-től Angliában élt. 1941-ig a *Pester Lloyd* tudósítója, 1941-ben az angliai Szabad Magyarok Szövetsége egyik alapítója és vezetője. 1949-től haláláig (1973) a londoni Pallas Galéria tulajdonosa. Halála után azzal vádolták, hogy egy időben szovjet kém volt.

⁴ Vagyis a konzervatív-liberális Szabad Magyarok Szövetségével és a kommunisták vezette Londoni Magyar Klubbal.

¹ Itt feltehetőleg nem a Londoni Magyar Klubról van szó, hanem a Károlyiné által főleg angol rokonszenvezőknek szervezett Friends of Democratic Hungary (a Demokratikus Magyarország Barátai) klubjáról. A Bároné Hatvány Lajosné.

⁶ Ignó Pál cikke (Democratic Hungary), melynek lényege a Horthy-rendszer bírálata, két részben jelent meg a *Manchester Guardian* május 31-i és június 1-jei számában.

⁶ Bemondóké vagy nyilatkozóké (angol).

⁷ A háború idején a BBC kapott tanácsokat a Külügyminisztériumtól vagy a Tájékoztatási Hivaltól, hogy mit közöljenek és mit ne stb. 1944 előtt Károlynak sok keserűséget okozott, hogy ritkán kapott lehetőséget a BBC-től.

⁸ Tarján György fiatal pesti színész a háború előtt emigrált, a Free Hungarianshez tartozott, karriert csinált a BBC-nél, ahol később sokáig a magyar adás vezetője volt; ezért olykor inkább az angol politikának, mint a magyar emigráns szempontoknak igyekezett megfelelni. Havas arra céloz, hogy ezúttal nem ezt tette.

⁹ Rádió-beszélgetés, csevegés, előadás (angol).

¹⁰ Évődő megjegyzés: Havas, aki a harmincas években kommunista volt, majd elhagyta a pártot, ezért is csatlakozott Károlyi mozgalomhoz Londonban, és nem a „Klubhoz”, a háború során mindinkább balra tolódott, már-már rajongott a KP-ért és főleg a Szovjetunióért, anélkül hogy köze lett volna hozzájuk. Ezért sokat vitázott Károlyinéval, akit szeretett volna meggyőzni a szovjet politika helyességéről, Károlyiné viszont szándékosan „cukolta” őt, például azzal, hogy ajánlotta neki, olvassa Koestlert (akit mindketten jól ismertek).

¹¹ Győzelem - cionista szervezet.

¹² Havas Endre felesége és kislánya.

62. POBUDA TIVADAR KÁROLYI MIHÁLYNÉHOZ

(London, 1945. május 11.)

Kedves Elnökné!

Szerdán meglátogattam Kellermannékat,¹ hogy a náluk lévő jó rádiókészüléken meghallgassam az Elnök Úr BBC interview-ját Magyarország részére.

Nagyon drukkoltunk, hogy hogyan fog a leadás a hangszóróból kijönni. A legkomyabban kijelentem, hogy életem egyik legszebb és legkellemesebb meglepetése volt az Elnök hangja a rádión keresztül. Oly tisztán és jól hangzott, hogy ujjongtunk örömmünkben, és amint észrevettem, a Kellermann-né szemében könny csillogott. A beszéd szövege is nagyon jól volt megválasztva, és én meg vagyok győződve, hogy igen jó hatással volt odahaza. Jobban hangzott az Elnök úr hangja a rádión, mint az előtte konferáló speakereké.

Remélem, hogy kedves Elnökné pihenése és gondos kezeltetése lehetővé fogja tenni, hogy mielőbb jó egészségben viszontláthassuk.

Én a hazautazási lehetőségek előkészítésére az előmunkálatokat megkezdtem. Szerkesztettem egy körlevelet és kérdőívet, melyeket a három csoportnak kellene elküldeni tagjainak és barátainak, hogy a hazautazni kívánók kataszterét összeállíthassuk. A tervezetet megmutattam az Elnök úrnak és Szűsnek, az LMK² titkárának, és mindketten jónak találták. A hazautazási ügygel kapcsolatosan kellene megindítani az otthoniak javára szóló nagy gyűjtési kampányt, mely bizottság élére véleményem szerint célszerű volna Hatvanyt megnevezni. Ehbe a bizottságba az angliai magyarság minden rétegét be kellene vonni. Első megindulásul javasolnám egy nagyszabású győzelmi ünnepély megrendezését, és bizonyára az itt élő kiváló magyar művészek és műkedvelők készségeggel közreműködnének. Az ünnepélynek tisztán magyar jelleget kell adni, mert az itteni magyarságnak is megvan minden joga, hogy az ezeréves rossz halotti torát és az új magyarság megszületésének idejét kellő módon ünnepelje. E tervemet tegnap este úgy Hatvanyné, mint Szűs is lelkesen fogadták. Az egyes magyar csoportok a saját hatáskörükben folytatólagosan rendeznének előadásokat, ünnepélyeket stb. e célra, és megfelelő agilitással összegyűjthetünk egy összeget, mellyel sok gondot tudunk enyhíteni. Kapcsolatosan kellene a ruhagyűjtési akciót megindítani.

Szűsnek az a véleménye, hogy mindezeket az ügyeket a feloszlott londoni Magyar Tanács helyébe ültetendő adminisztratív szervvel kapcsolatosan kellene megoldani, és ezt a formát az Elnök úrral óhajtom megbeszélni a jövő hét elején.

Kezeit csókolja

PIL 704. f. 342. ó. e. (eredeti)